

A MODERN OROSZ IRODALOM

Alexej Tolstoj

Olyan volt Oroszország 1921-ben, mint forgószél után egy népes község. Fel volt forgatva minden, a társadalmi élet arhitekturája és az emberi viszonylatok. Összekeveredett minden, erkölcsi fogalmak, szokások, elképzelések. Százvezrek megértették a forradalom dialektikáját, de milliók nem. — A Putilov-művek munkásai hittek annak a szocializmusnak a realitásában, amelyet itt építettek, de nem hittek benne a párt bizonyos „teoretikusai“.

Az utcasarkokon generálisok csizmát tisztítottak, a várost egy házmester kormányozta. A fiú apjának magyarázta az új életet. A falu elnökévé egy paraszttasszonyt választottak, kit férje két évvel ezelőtt még büntetlenül szíjjal verhetett és akitől férje most jobban fél, mint ezelőtt a kormányzóság első bírájától.

Ebben a légkörben keletkeztek az új orosz írók első könyvei. Az első „életbuborékok“, az első kísérletek a történetek megértésére . . . Az első periódust a polgárháború befejezésétől az első ötéves terv megkezdéséig számítom — amit a nyersanyag bősége, a gigantikus méretek utáni törekvés és gyakran az író dilettáns tapasztalatlansága jellemeznek. Az irodalom írási anyagtömbökkel operál, vastag ecsettel fest rikítóan, rendetlenül. Az irodalom hőse a tömegember és az embertömeg. Az egyének sem differenciáltak, az egyesember óriási körvonalaiába a tömeg szenvedélyeit és temperamentumát öntik. Ha az irodalom ezen periódusában előfordul a hétköznap, úgy az inkább a régi, a háború előtti hétköznap, amely mögött elbújik az új Oroszország.

Ezen első időszak leghatalmasabb, legkifejezőbb, legmerészebb és legzseniálisabb művésze szerintem *Vladimir Majakovszki*. Nagyon jellemző ezen idők költészete: Alexander *Block* utolsó versei, *Jessenin* harcos nihilizmusa, a parasztlégnényé, aki a forradalomtól mámorosan csavargott a világban és siratta a paraszti lélek elmúlását, Eduard *Bagricki*, akit összes költőink közül leginkább szeretek és aki egész fiatalon tüdővészben halt meg. A költők százai, kiknek nevét itt fel nem sorolhatom, tűntek fel abban az időben, az egyik egy tucat verssel, a másik egy könyvvel . . . Mindnyájan a remények nagyságáról beszéltek a forradalom viharos hajnalán. Ezen periódus próza- és drámairodalmát úgy jellemezném, mint egy történelem végig nem írt lapját. Összevegyülnek itt az irodalmi iskolák és művészeti módszerek. *Pilnják* vad impresszionizmusától, *Gladkov* „Cementjének“ vagy *Serafimovics* „Vas folyamának“ naturalizmusáig.

Ki volt ezen irodalom olvasója? Nem szabad elfelejteni, hogy Oroszország 17—18 évvel ezelőtt még a cári örökség rongyaiba volt burkolva. 70% analfabéta, sőt néhány néptörzsénél 100%. Könyveink akkor 5—10.000-es példányszámban jelentek meg és olvasónk nem volt személyes ismerősünk. Szolgáló szerepe volt az irodalomnak, propaganda vagy szórakozás. A földet kellett szántani, házakat építeni és ruhákat szőni. A tömegek számára az irodalom még fényűzés volt.

A szovjetirodalom második periódusának kezdete, nézetem szerint, a nagy iparosítási és kollektívizálási terv idejével esik össze. Erre a nagy háborúra mozgósították az ország összes erőit. Minden szolgálatába állították — az irodalmat is. — A regények még nem voltak befejezve a polgárháború idejéből, vagy az elbeszélések a tegnapi kispolgári életből, amikor már sok író, az építés iramától elsodorva oda sietett, ahol sziklákat robbantottak, erdőket irtottak új gyárak és városok alapjai számára. A szovjetirodalom ezen második szakára jellemző a siető, tárgyilagos, vázlatos mű. Gyorsan támadt és nagyon elterjedt az építő milliós tömegek óhaja, akik életüket és igyekvésüket akarták leírva látni. Az irodalom összeolvad az építéssel. Azokat az írókat, kik ezt nem akarták megérteni, vagy magukat magányosságukban a szent tűz örökösének tartották, az olvasók szenvedélyesen kritizálták. Az olvasóknak nem volt kedvük a művészet finomságaival foglalkozni . . . „Adjátok nekünk a jelent! Az új emberről beszéljete, aki hegyeket robbant és az örök Tajgát ássa fel!“ Az épületeken, gyárakban, a sötét erdőkben, a tundrában, északon újságok bukkannak fel, nyomtatott lapok óriási példányszámban, de fali újságok is. A nép építés közben akar tanulni. Azzal a grandiózus szenvedéllyel és kitartással, amellyel hegyeket robbant és erdőt irt . . .

Ezen időszak irodalma rendkívül termékeny volt, de nem hozott tökéletes, kiformált műveket, nem adhatta, mert ellenkezett volna a dolog természetével. Az írók nyelték az életet, maguk is tanultak és a munka mellett írtak.

A kereskedelmi képviselő egy hivatalnoka elmondta nekem, miket kellett kitalálni, hogy Londonban idejében beválthassa az új művekhez szükséges gépekért adott váltókat. Pénzkeresés közben eszébe jutott három vagon fűrjet küldeni Londonba. Azonnal összehozták Oroszországban az apró sörétet, a vadászok között széleskörű propagandát kezdtek. Ropogtak a puskák Ukrajnában és Kaukázusban kővér fűrjek estek a rozsföldeken és megmentették Oroszország kereskedői becsületét.

Ez 1929-ben vagy 1930-ban volt. Ma több aranyat bányászunk a szibériai Tundrában, mint Klondyke vagy Kalifornia az aranyláz idején. A tervbe vett gyárak felépültek, megteremtődtek a munkás- és mérnök-kaderek. A Stachanov-mozgalommal megdőlt az előítélet a „szláv lélekről“, mely csak álmodni és merengeni tudott. Tíz év előtt láttunk még parasztokat Moszkva kapui előtt is, saját fonású cipőkben, saját szövésű ingben az ősrégi faeke után haladni. Ma a kolchozokban traktorok szántanak és kombájnok aratnak. A kolchoz mozgókép-színházakat építenek és saját szükségletükre autókat és repülőgépeket vásárolnak. A paraszt-ifjúság pedig elárasztja a fővárosokban az egyetemeket.

Ha vasárnap hazajönnek a gyerekek a faluba, ott ül a parasztcsalád asztalánál a nagyapa, aki még emlékszik a jobbágságra és a földbirtokos korbácsára. Az apa, aki átélte az 1905-ös véres forradalmat. Az anya, aki ötven éves korában tanult meg írni és most a helyi szovjetben elnököl és a gyermekek, akik látogatóba jöttek:

a fiú hadnagy, a leány egyetemen adja elő a politikai gazdaságtant, a harmadik most végzi a műegyetemet, a legkisebb a kolchozban traktorvezető és még otthon lakik.

Másutt egy munkás-család ül az ünnepi asztal körül: az anya fél analfabéta, egy életen át csak dolgozott, ő törődik most is a házzal és gyermekekkel. Az apa mester a gyárban, zenekedvelő és van saját könyvtára is, elsősorban orosz és külföldi klasszikusok. A kortársak közül egyelőre csak Gorkijt ismeri el, a többivel szemben egyelőre várakozó állásponton van. Gyermekei: két fiú és két lány a gyárban dolgoznak és egyidejűleg egyetemi kurzusokat látogatnak. Nem mulasztanak el egy új szindarabot, egy filharmonikus koncertet sem. A kisebb leányt különösen az ejtőernyő-ugrás érdekli és a késői ernyőnyitás rekordjára pályázik. Szeretik a modern irodalmat és mindnyájan irodalmi- és olvasó-körök tagjai. Nagyon igényesek és türelmetlenek. Leveleket írnak az íróknak és nem épen kedvesen kérdik: „miért beszélnek oly keveset a mai lányokról, nem is ismerik a mai lányokat . . .“.

Ötven-hatvan millió olvasó ilyen kérdései miatt a szovjetírók élete elég nyugtalan. Ebben a légkörben fejlődik a szovjetirodalom harmadik periódusa. Az íróknak nagyigényű, kulturált olvasóval van dolga, aki még ráadásul szervezett olvasó is . . . Ifjú olvasóim, egy volgai nagy gyár munkásai, meghívtak a múlt nyáron egy olvasókonferenciára, ahol regényeimről vitatkoztak. Lemondtam, mert nem volt időm. Erre repülőgépet küldtek értem. Feleséggel repültem és egy füves téren szállottunk le, ahol szépen öltözött lányok és fiúk vártak ránk. Miután a gyár klubjában, készülő regényemből felolvastam egy fejezetet, megkezdődött az irodalmi vita. Ifjú olvasóim a szovjet- és a világirodalomban nagy jártasságot mutattak és nem dicsértek meg túlságosan. Ez nálunk nem szokás, vitatkoznak és rámutatnak a hibákra.

Az estély végén hat, sportdresszbe öltözött leány egy saját készítményű motorcsónakot hozott, amit aztán nekem ajándékoztak. Olvasó konferenciák, irodalmi körök és gyári újságok irodalmi osztályai egyesítik és fejlesztik a szovjetolvasók ötvenmilliós tömegét. Ma nagy igényeket támasztanak, az első idő dilettantizmusáról, a második vázlatzerű sietéséről már szó sem lehet. Az új olvasó a mai idők hőstét akarja látni. Mi még keressük az ember egyéni ábrázatát, a reális típust, ő már megreformálta magának, megvan a mindennapi életben. Olvasónk erős lelki rázkódásokat akar. Főleg pedig optimista. Bárkinek fizetnek ezer fontot, aki meg tudja értetni a fiatal olvasóval, hogy nem érdemes élni és hogy reménytelenség, kétségbeesés, peszsimizmus és embermegvetés a művészet lényege.

Az átmenet az irodalom harmadik periódusába íróink számára nagyon nehéz volt, soknak nagy teherpróba. Legnehezebb a művészetben a posítio-típus megalkotása. Le kellett küzdeni a forradalomelőtti orosz irodalom tradícióit és szokásait, mely a minden elleni oppozícióból keletkezett. „Gondolkozom, tehát tagadok“ volt a mű-

a fiú hadnagy, a leány egyetemen adja elő a politikai gazdaságtant, a harmadik most végzi a műegyetemet, a legkisebb a kolchozban traktorvezető és még otthon lakik.

Másutt egy munkás-család ül az ünnepi asztal körül: az anya fél analfabéta, egy életen át csak dolgozott, ő törődik most is a házzal és gyermekekkel. Az apa mester a gyárban, zenekedvelő és van saját könyvtára is, elsősorban orosz és külföldi klasszikusok. A kortársak közül egyelőre csak Gorkijt ismeri el, a többivel szemben egyelőre várakozó állásponton van. Gyermekei: két fiú és két lány a gyárban dolgoznak és egyidejűleg egyetemi kurzusokat látogatnak. Nem mulasztanak el egy új szindarabot, egy filharmonikus koncertet sem. A kisebb leányt különösen az ejtőernyő-ugrás érdekli és a késői ernyőnyitás rekordjára pályázik. Szeretik a modern irodalmat és mindnyájan irodalmi- és olvasó-körök tagjai. Nagyon igényesek és türelmetlenek. Leveleket írnak az íróknak és nem épen kedvesen kérdik: „miért beszélnek oly keveset a mai lányokról, nem is ismerik a mai lányokat . . .“.

Ötven-hatvan millió olvasó ilyen kérdései miatt a szovjetírók élete elég nyugtalan. Ebben a légkörben fejlődik a szovjetirodalom harmadik periódusa. Az íróknak nagyigényű, kulturált olvasóval van dolga, aki még ráadásul szervezett olvasó is . . . Ifjú olvasóim, egy volgai nagy gyár munkásai, meghívtak a múlt nyáron egy olvasókonferenciára, ahol regényeimről vitatkoztak. Lemondtam, mert nem volt időm. Erre repülőgépet küldtek értem. Feleséggel repültem és egy füves téren szállottunk le, ahol szépen öltözött lányok és fiúk vártak ránk. Miután a gyár klubjában, készülő regényemből felolvastam egy fejezetet, megkezdődött az irodalmi vita. Ifjú olvasóim a szovjet- és a világirodalomban nagy jártasságot mutattak és nem dicsértek meg túlságosan. Ez nálunk nem szokás, vitatkoznak és rámutatnak a hibákra.

Az estély végén hat, sportdresszbe öltözött leány egy saját készítményű motorcsónakot hozott, amit aztán nekem ajándékoztak. Olvasó konferenciák, irodalmi körök és gyári újságok irodalmi osztályai egyesítik és fejlesztik a szovjetolvasók ötvenmilliós tömegét. Ma nagy igényeket támasztanak, az első idő dilettantizmusáról, a második vázlatzerű sietéséről már szó sem lehet. Az új olvasó a mai idők hőstét akarja látni. Mi még keressük az ember egyéni ábrázatát, a reális típust, ő már megreformálta magának, megvan a mindennapi életben. Olvasónk erős lelki rázkódásokat akar. Főleg pedig optimista. Bárkinek fizetnek ezer fontot, aki meg tudja értetni a fiatal olvasóval, hogy nem érdemes élni és hogy reménytelenség, kétségbeesés, peszsimizmus és embermegvetés a művészet lényege.

Az átmenet az irodalom harmadik periódusába íróink számára nagyon nehéz volt, soknak nagy teherpróba. Legnehezebb a művészetben a posítio-típus megalkotása. Le kellett küzdeni a forradalomelőtti orosz irodalom tradícióit és szokásait, mely a minden elleni oppozícióból keletkezett. „Gondolkozom, tehát tagadok“ volt a mű-

vészet formulája. Ma így hangzik a formula: „Gondolkozom, tehát építetek”.

Az 1936. év irodalomban és filmben a kitűnő művek egész sorát hozta. Megemlítem *Ilf és Petrov* „Egyemeletes Amerika” című érett és művészi könyvét. „Fehéren fénylik a magányos vitorla”. Ez a címe *Katajev*, a gyermekéletről merített, csodálatos kristálytisza regényének. *Pavlenko* „Keleten” című regénye egy sajtóságos, formában új, dús fantáziájú, éles megfigyelésű könyv.

Megemlítek még néhány filmet is, melyben a tizedik Múzsza: a film, együtt halad a kilencedikkel. Ezek: „A Baltikum követe”, „Az utolsó éjszaka”, „Mi, Kronstadtiak” és „A hét bátor”.

Mindez csak kezdet, a Szovjetunió művészetének hajnala. Meggyőződésem, hogy az a nép, amely saját kezével építi boldogságát, nagy művészi alkotásokra hivatott.

Ford.: **Mohácsy Irén**

A PÁRISI VILÁGKIÁLLÍTÁS MÉRLEGE

Páris, 1937 november

Német, olasz és portugál híradásokban állandóan azzal a hírrel találkozhattunk a párisi világkiállítással kapcsolatban, hogy ez a „népfronti propaganda-vállalkozás” csóddal fenyeget, a kormány hihetetlen összegeket veszített ezen az „idegenforgalmi trükkön”. De nemcsak a jelenlegi francia belpolitikai rend sanda ellenségei gyártottak ilyesfajta híreket az „Expo”-ról, hanem francia jobboldali lapok, a levitézlett Laroque, Laval és a többi Führer ellenőrzése alatt álló sajtóorgánium is kivette részét ebből a hajszból a világkiállítás ellen, melyen kézenfekvő bizonyítékok szerint megnyitásától az őszi zárulásig körülbelül 25–30 millió látogató fordult meg.

A világkiállítás, mely elejétől fogva a népfront ellenes erők támadásának keresztüzében állott, jelek szerint tehát nem zárult fiaskóval

A viharok a világkiállítás körül, még jóval annak megnyitása előtt kezdődtek. Leon Blum kormánya ezt a szinte felülmúlhatatlan méretű kiállítást valóban demonstrációnak szánta, a népfronti hatalom és a demokratikus szellem világgraszoló manifesztációjának. Emlékezetes, hogy a kiállítás megnyitása késett, egyes pavillonokat augusztusban fejeztek csak be és a kiállítás díszépülete, melyhez a lépcsők több-emeletmagasságban vezetnek fel az Eiffel-torony felől, csak szeptember első hetében készült el végleg. A francia jobboldali sajtó ezzel a késedelemmel kapcsolatban azt a hírt terjesztette világszerte, hogy a párisi munkásság a népfronti munkáspolitikai engedékenységéből kifolyólag anarchizálja a francia termelést, nem hajlandó normális munkatempóban dolgozni, „bolsevista apátiában”, cigarettázgatva lopja a napot a szajnaamenti földhányásokon, lábát lógatja, hiszen úgylis megkapja a negyvenórás munkahét után kijáró fizetését a könnyelmű, munkásbarát kormánytól.

Ezzel a hírrel kapcsolatban a valóság a következő: A népfront munkáspolitikája a francia nagytőkének nemcsak súlyos veszteségeket okozott, hanem ennél is nagyobb veszedelem felhőjét sűrítette a „kétszáz család” feje fölé, akiknek kezében nemcsak a „Banque de France”, hanem a nehézipar száalai is összefutnak: a kormány a pénz- és iparügyek fölötti ellenőrzésre törekedett. A francia oligarchia nem